

ti. (6) Ey Efrumiye atan müslüman olmaz haraca dahi razı olmaz, eğer koyuverirsek bir fitne dahi zuhur eder, eğer öldürürsek senin hatirin kalur. Muhammed şer'in komuş günahkâr oluruz dedi. Çün Efromiye Melikten bu kelamışitti. Etti : Ya Melikizzaman benim atam ve anam ve başım din yoluna ve Muhammed Ali aşkına feda olsun. Bu keca atam katına varayım. İcazetinle ana nasihat edeyim, kabul ederse hoş ve illa kabul etmezse ertenekim nedilerseniz öyle edesiz dedi. Melik sakin oldu. Çün gece oldu, Efrumiye atası katına vardı. Şeddat

(7) kızın görüb çok herze ve hezeyan söyledi. Bu musibetleri senin için çektim, yohsa bunlarla benim ne işim var idi. Efrumiye etti : Ey ata gel! Müslüman ol, hak dini kabul eyle, sözümu tut dedi. Manzum :

Din Muhammed dinidir bilgil yakın
İnanan olur Cehennemden emin
Gelipdir levlâk levlâk
Sen olmazsan yaratmazdık der eflâk
Oldurur bilgil şefaât eyleyen
Ünmeti olana rahmet eyleyen
Gel salâvat ver inaa Muhammede
Kurtara benden seni azad ede
Ger bu dem eğer inanmayaysan
Canın başını kurtarmayaysan
Şeddat ol dem derki bu ne söz olur
İsbu kııda ne kati berk yüz olur.
—Sonu Var—

[6] Amasya beyi Şeddadin kızı, Çorum beyi Nastorun eski nişanlısı olan mühtediye.

[7] Amasyadan mağluben firar ederek Çoruma iltica eden Amasya beyi.

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 2 SAYI : 22

1 MAYIS 1940

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 2

1 MAYIS 940

Sayı : 22

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — 23 Nisan Feyzi Ayan	659
2 — Bir Milletın Tarihi R. Batumlu	662
3 — Ebüssuud Efendi. Rıfat Arıncı	665
4 — Çorumlu Maniler Eşref Ertekin	675
5 — Cönklerden derlemeler Eşref Ertekin	680
6 — Türkmen kızı ve oyunu küftesi N. T.	683
7 — Danişmendname ve Mirkatülcihat Nazmı Tombuş	685
8 — İlâve vesikalar, fotoğraflar *	

23 NISAN

Fevzi AYAN

Bizim ne kadar bayramımız varsa ve bize millî saadet getiren hangi mesut hadise, bir bayram olarak Cumhuriyet kanunlarında yer buldu ise bunların hepsi 23 Nisanın feyzinden doğmuştur.

23 Nisanın mahiyet ve manasını bütün belâgatile anlamak için 1920 yılı Nisanının 23 üncü gününden evvelki vakayii, içinde bulunduğumuz ahval ve şeraiti hatırlamak ve şimdi hatta tasavvur ve tehayyülüne bile tehammül edemeyeceğimiz ızdırap ve faciaları dimağımızın 20 sene evveline ait tabakalarını eşerek göz önüne getirmek ve bunun vereceği elem ve ızdırabın tesirile bunları ruhlarımızı o tabakaların kâ-

busundan kurtarıb şimdiki saadetimizin üstüne bırakmak kâfidir. O zaman millet hem sultandan, hem düşmandan gelen iki katlı bir esâret altında kalmış ve hakimiyet yerine bir demir kelepçe Türk milletinin bileğine ve dimağına takılmıştı. Düşünmek yok, hareket yok, ümit ve necat ; Bu girdabın hazırladığı ölümün soğuk yüzünden bekleniyordu.

Böyle bir anda, ölüme hasret çektiren bir felâket çukurunda kıvranan milletini, bu girdaptan çekip çıkaracak bir Türk çocuğu bu kudsî vazifenin aşkıyle Karadenize açıldı ve Karadeniz insafsız tıyneti ve kabiliyetindeki husunet ve dehşeti bir tarafa attı

ve bir şefkat kucağı gibi göksüne can atan kahreman yolcusunu mukaddes bir emanet bilerek Samsuna teslim etti. Bu kahreman Türk, düşmanın ve sultanlığın önüne çıkardığı bütün manileri kıra kıra bundan 20 sene evvel 1920 Nisanının 23 üncü günü Ankarada Büyük Millet Meclisini kurdu. «Hakimiyet Milletindir.» düsturunu koyarak zaten hakim yaratılmış olan milletini ülküsüne kavuşturdu. Milletle hakimiyet işte bu gün bu kahreman Türk çocuğunun nayırlı, yümnlü eliyle bir daha ve fakat müebbeden birleşti ve 23 Nisan günü bu sebeple Türkün bayramı ve diğer millî bayramların da anası oldu. Bu gün, iftihar duyduğumuz hangi mes'ut hadise, ve tarih sahifelerine geçmekle onun dahi yaşamasını temin etmiş ve istikbalimizin meçhul yollarını malum bir hale koymuş hangi Türk inkılâbı varsa bunların hepsi Türkün hakimiyetine tekrar kavuştuğu tarih olan 23 Nisanın göksünü kabartan hadiseye medyundur.

Her teşebbüsün başlangıcı ile seyir ve inkişafının fayda ve zararlarını o teşebbüse ait blanço-da görmek kabildir ve zaten blanço denilen şey, ömrü kâğıt üze-

rinde tesbit edilen işlerin aynasıdır. Yoksa Türk hakimiyeti gibi ezel ve ebet mefhumlarına sığmayan mebdesiz ve müntehasız bir varlığı bununla ifade imkân harisindedir. Fakat bir müddet muzlim bulutlar altında kaldıktan sonra yeniden parlayan hakimiyet güneşinin tekkar doğduğu tarih olan 20 sene evvelki 23 Nisandan 20 sene sonraki bu güne kadar feyizli hüzmeler altında fıskıran mes'ut vak'alardan el ile tutulan ve gözle görülen en belli başlılarını saymak daima mümkündür.

Vatanı kurtarmak.

İstiklâli kurtarmak.

Asırlarca memleketin başına musallat olmuş bir bela halinde onun damarlarını emmek ve bünyesini kemirmekten başka bir faydası olmıyan saltanat ve hilafeti kaldırmak.

Cehli, taassubu, geriliği, kötüyü, bir daha hortlamıyacak bir halde toprağa gömerek yerine bilgiyi, şuûr ve meziyeti getirmek Cumhuriyeti kurmak.

Yurdu demir ağlarla örmek.

20 milyon Türkü tek bir kalp, tek bir dil ve hudutları aşılmaz bir kale haline koymak.

Bütün dünyanın istiklal kuskuna düştüğü şu anda her şey-

den emin selâmet ve refah içinde ülküsüne yüremenin şevk ve zevkile müsterih yaşamak 20 senelik hakimiyetimizin blançosunda büyük harflerle gözümüze çarpan işlerin küçük bir kısmıdır. Üst tarafı Türk hakimiyetinin elinde adeta bir kâğıt haline gelen vatan toprağının her cüz'ünde kendii göstermektedir.

Bu sebeple kalbimizden coşan bir sevinçle kutluladığımız bu bay-

ram aynı zamanda Çocuk Haftasının ilk günü ve millî hakimiyetin istilzam ettiği ağır vazifelerini yarın omuzunda taşıyacak Türk yavrularının korunması, şefkat ve himaye görmesi hususundaki hamlelerimizi artırmanın bir yıldönümüdür.

Bayramı kutlularken yavrulara ait vazifeleri de yerine getirmeliyiz.

Bir milletin tarihi, yalnız mazisinin hikâyesiz değil,
onun istiklâl aşkının daimî kaynağıdır da.

R. BATUMLU

İnsan cemaatlerinin, mazi olan hayatlarını hikâye eden ve ilmî bir kıymeti haiz olan kitaplara tarih kitapları dersek bu nevi kitapları tarif cihetinden, herhalde, hatasız bir cümle sarfetmiş olacağız. Bu cümle içinde, ne zımnen ve ne de sarahaten tarihin gayesi tebarüz ettirilmiş değildir.

Filen veya aklen, sarfeylediğimiz her nevi kudretler bir gayeye matuf değil ise, nevi beşerin pek kısa olan hayatına bir de manasızlık vasfını ilâve etmek lâzım gelir. Bu meselenin tahlil ve tamikına girişmeğe vakit ve mevzuumuz müsaade etmeyeceği cihetle, tek kelime ile söylemek lâzımgelirse, herkesin varmak istediği gaye birdir; O da, saadettir...

Bu gün yer yüzü, bir takım, gerek tabîî ve gerekse itibarî hatlarla, insan cemaatleri tarafından paylaşılmıştır. Bu paylaşmanın e-

sası; her hudut içindeki kütlenin mümkün olduğu kadar tarifine uygun, bir millet olması üzerine iptina eder. (Bunun aksinin tahakkukuna yeltenenler, bir an için ceberutle gayelerine ulaştıklarını ancak görür gibi olurlar. Hakikatte bu bir seraptan farksızdır. Ferdin hayatı, arzusu bir fantazi olan onun veya bunun eğlencesi olmaz.) Bu cemaatlerin bazılarında müstakildir, bazılarında da değildir diyoruz. Müstakil olanların millet olmaktan ziyade bir de devletlik vasfı vardır.

Hindular vardır. Fakat Hindistan devleti yoktur.

Bir Türk milleti ve bir Türk devleti vardır.

Bu devlet oluş veya olmayış nereden ileri geliyor?

Evvelâ devleti kısa ve geniş manasında tarif edelim.

Bu; milletlerin müstakil yaşama arzularının bir tezahürü, başka bir tabir ile gerçekleşmesidir.

Demek oluyor ki, istiklâl ve devlet oluş, manen bir birinin tıpkısıdır.

Şimdi, bu istiklâl arzusunun kuvvetini hangi menbalardan alarak gerçekleştiği ve nasıl bir hususta gerçekleşemediği meselesini kısaca tedkik edelim:

Arzu, bir millet tarafından yapılacaktır. Hemen söyleyelim ki bu talebi yapmaktan vareste bir millet tasavvur eylemek te abes olacaktır.

Millet oluşun tarifini biliriz. Bir takım müşterek fonksiyonlara malik bir cemaat tarafından bir toprak üzerinde teşekkül eden bir kütledir.

Bunlar meyanında milli his veya müşterek mazi esas fonksiyondur. Devlet oluşun esas kuvvetini aldığı rükünde budur.

Müşterek mâzi devlet oluşun esas rüknüdür dedik. Müşterek mâzisi olmayan bir millet tasavvur eylemek te (tarifine göre) manasız olacaktır. O halde, bu ne demektir?

Bir milletin devlet oluşu gayesine hadim müşterek mâzi dediğimiz bu fonksiyon, mahir bir şualyedir. bir milletin mâzisi, bir ticaret müessesesinin mazi olmuş ve lüzumu kalmamış bir muhase-

be defteri gibi, tarih kitaplarına nakşedilip, kütüphane dolaplarında kilitli kalacak ve sayfeleri açılmadan küflenüb, farelere yem olacaksa; millî hissin de çok kuvvetli ve mahir fakat ahyun yutturulmuş bir silahşorun yapacağından farkı olamaz.

Millet ferdlerinde millî gururun, heyecanların en yükseği olarak icabında şuurlaşması için bir tek kaynak vardır. Bu kaynak, tarihtir.

* *

Büyük Türk milletinin istiklâlini hüocetlediği Lozan sulh ahitnamesini kasten; İngiliz diplomatı Lord Gürzon, yine İngiliz diplomatı (ozamanki hükümet reisi) Loit Corca:

— İngilizler, tarihlerinde bu ahitname kadar kendilerini küçülten bir vesikaya asla imza koymamışlardı diyerek siyasetini tenkit etti.

Muhtasaran nakleylediğimiz bu hükmü, biz romantik bir muharririn yazılarından almadık. Bunu Türk olmıyanlar konuşmuş ve yazmıştır.

Yakın tarihimizin, ancak bir sahifesinin ihtişamını ifade eden bu cümleden, haklı olarak duyduğu gurur, elde eylediği manevî

kuvvet ferd beferd Türk vatandaşında, ileride vatanın tehlikesi halinde önüne geçilmez bir kuvvet yaratacaktır.

Bilhassa yakın tarihimizin hudsuz şanlı sayfeleri onun yaratıcılarının evlâdına, ahfadına zemin ve zamanında idrâk ettirilecektir ki :

Vatanın hudutlarında kara bulutların mahiyet ve kuvveti ne olursa olsun hiç bir mertebeden tehlikesi mümkin olmasın. Çünkü, onun bekçisi damarlarında lavlanmış, kuvvet ve hararetin eserinden almış, bir kan taşıyan büyük Türk milletidir.

Tarih bir ilimdir. İddiamız her vatandaşın bu ilmin âlimi olması lüzumu değildir.

**

Halkevlerimiz ; halkın halka, bileninin bilmiyenine karşı kanun ve nizamın tarif edemediği, fakat vicdanî ve millî vecaibin ifası yeridir. Burada hiç bir vatandaş müeyyedesini maddî olan bir düstur

ile tanzif edilemez ise, bu, halk evlerinde çalışmak bir külfetten ibarettir demek değildir. Bilakis vicdanî ve millî bir borcun ödemesidir.

Halkevlerinin tarih kollarında:

1 — Tarihi hakikatler meydana çıkarılır,

2 — Vatandaşın millî hissi müşterek maziye dayanılarak takviye edilir.

Yukarıda Lord Gürzonun bir sözünü nakleyledik. Hudbin diplomatın, Türk Atillanın Fransa içlerinden gelen atının nal seslerini nasıl unutmış olduğunu : Çanak-kale vekarının gözlerinden nasıl silinmiş bulunduğu hayret etmemek kabil değildir ; Ki Türk gücü karşısında imparatorluğunun baş eğmesine bir gûna tehammül edemiyor.

Türk milletine, kendi gücünü hâlâ idrâk edememiş olan bu diplomatı, af büyüklüğü düşer.

EBÜSSUUD EFENDİ

RIFAT Arıncı

—Baş tarafı geçen sayılarda—

NAZMI

Türk, Arap ve Fars edebiyatına hakkıyla vakıf olan Ebüssuud, Türkçe eserlerle divan edebiyatının hakikî mahsullerini vermiş oluyor. Arapça, Farsca ve Türkçe şiirleri arasında en kuvvetlisi Muhammed Bahaaddin Âmilî tarafından (Kâşkül) e (1) 54 beyti alınan 92 beyitli Arapça (Kasidei Mirniye) si ile Türçe (gibi) redifli kaside sidir. (2) Fetvaları dahi çok zaman manzum olarak yazmıştır. Şiirlerinden derinden gelen bir manevî ahenk ve olgun islam felsefesi vardır. Konuyu tertip, tahlil ve izah edişi onun zekâsındaki enginliği ve mühayyilesindeki füs-hati göstermektedir. Bütün man-

zum ve mensûr eserlerinde dikkati çeker şey, anlayan her okuyucuyu sıkmayarak başlanan bir yazısını sonuna kadar okutmağa zevkle mecbur etmesidir. Ebüssuud, sanki her eserini bir gül gibi seve seve tedkik ettirmek sanatının bizde ilk mucididir. Her eserinin her parçası sanki sinirlerimizi bozması içi tebessüm ettirerek güldürür, kakkahaya meydan vermez. Yahut ta kaşlarını çatmadan düşündürür. Acı feryad ve figana fırsat vermez. Her eserinin her satırında kendisi duyulur. O ne taassubun, ne de hobbalığın dostudur. Şuûr daima şiirde dahi rehberi olmuştur. Eserlerinden birkaçını alıyoruz :

[1] Kâşkül - Muhammed Bahaaddin Âmilî S. 10.

[2] Bu kaside nin bir nüshası Çorum kütüphanesinde Ahmed Feyzi Leblebicinin eserleri arasında bulunmuş, diğeri de Ebüssuudun torunlarından Suud Yavsi tarafından lutf edilmiştir.

ابعد سليمى مطلب و حرام
و غير هواها لوعة و غرام
و فوق جماها ملجاء و مثابة
و دون ذراها موقف و حرام
و هيبات ان يثني غير بابها
عنان المطايا او يمد حرام

هي الغاية القصوى فان فات نيلها
فكل من الدنيا على حرام
محت نكوش الجاه عن لوح خاطري
فاضحى كأن لم يجر فيه قلام
الح.

Kanunî'nin ölümü Türk ve İslam âlemi için telâfisi mümkün olmayacak bir ziyâdı. Kudretli bir şair, dâhî bir imparator olan merhum müşarileyhin makamında yerini işgal edecek bir Osman oğlu gelmediğini tarihte esefle görüyoruz. Şark için bir iftihar sembolü olan Süleymanı ölümü bu gün dahi içimizi sızlatan hazin bir hatıradır. Padişahın dehâ yoldaşı olan Ebüssuud bu akıbeti bütün şarkın ozaman müşterek dili olan Arapça ile bir kaside halinde şu matlala başlayub anlatıyor:

اصوت صاعقة ام نفة الصور
فالارض قد ملئت من نقر ناقور

Kanunî Sultan Süleyman Ebüssuude, onun adalet hakkındaki fikrini öğrenmek için fidanlara zi-

Çorum kütüphanesindeki metin

Gitti hengâmı şebap elden demi vuslat gibi
Geldi eyyamı meşib erdi şebi finkat gibi
Sarasarı badi fena yıktı selâmet haymesin
Çâk çâk etti revakın camei sıhhat gibi
Kametinden akıbet dibasın aldı, rüzgâr
Eğnime verdi belâ idaresin hilât gibi [*]

[*] Bu mısrağ vezinsiz ve manasızdır.

"Çorumlu,"

yan veren karıncayı öldürmekte günah var mıdır diye şöyle manzum bir sual soruyor:

«Nihale ger ziyan etse karınca
Günahı var mıdır anı kırınca?»

Ebüssuud, tavsiye etmek istediği adaleti şu vecize ile cevaben arz ediyor:

«Kıyamette Huda halkın derince
Süleymandan alır hakkın karınca»

KASİDELERİ:

Türkçe kasidesi ise, itiraz götürmez bir şaheserdir. Bizde Ebüssuudun Türkçe kasidesinin bir birinden farklı iki metni vardır. Ahmed Feyzi Leblebicinin Çorum kütüphanesindeki cönklerinde bulduğumuz birinci metni 46 beyitlidir. Diğeri 28 beyitli olup torunlarından Suud Yavısı tarafından Ali Emiri (Millet kütüphanesi) kütüphanesindeki Ali Emirin (Müsveddat) indan kopye edilerek gönderilmiştir. Mısra ve kelime farkları olduğu için her iki metnide ayrı ayrı neşrediyoruz:

Gerdüşü eflâk tay etti sicilli ömrümü
Şol suturu mahv olub ebter kalan hüccet gibi
Merri eyyamı şühur ve kerri âvamı dühur
Kalmadı tende mecal ve ruhta rahat gibi
Çöktü bünyadı beden, bozuldu timsali cesed
Deyr divarında yer yer mahv olan suret gibi
İhtilâl erdi mizaca, zaafa yüz tuttu kavi
Kalmadı âzada her giz kudretü kuvvet gibi
Her biri dünyada gezerken bilmedim kıymetlerin
Yok yere oldu heba ömrü giran kıymet gibi
Tende tabın var iken sarf et maani kisbine
Olmadan biçare ten naçarü bi takat gibi
Zaaf ile üftanü hizan ömür serhadden geçüb
Bir acep iklime düştüm âlami gurbet gibi
Hiç ehlinde enisü âşinadan kimse yok
Bulmadım her giz birinde ünsü ya ülfet gibi
Ceysi hicran eyledi nalân vücudün kişverin
Mülkü dilde leşkeri cevr ettiği garet gibi
Hanümanı dil yıkıldı, kalmadı taş üzre taş
Desti cevri devr ile viran olan milket gibi
Ten hisarın topu gam yıktığı bu gün henüz
Dinmez ahim gulgulü şamü seher nevbet gibi
Dikilür burcu bedenden yer yer ettikçe figan
Ahi dilsuzun duhanı göklere rayet gibi
Geldi idrake halel, gitti meşærden şuur
Kalmadı bir sıhhat üzre semi ya rüyet gibi
Bir zaman idi ki, Bagu raga kıldıkça güzar
Görünürdü her kenarı gülşeni Cennet gibi
Şimdi ol hâlâtın oldu cümlesi habü hayal
Âlemi rüyada idrâk olunan halet gibi
Bezmgahı ins iken görsek gelür şimdi bana
Sahnı gülzarım bir rütbei vahşet gibi
Nağmei bülbül ferah bahş ve sürur encam iken
Gamfeza oldu sadayı bümü pür nikbet gibi

Görmez oldum revnakı eyyamdan aynü esef
 Gözüme dünya görünür gayri mahiyet gibi
 Sanurum afakı tuttu nar aşubu fiten
 Sinei suzanım icre ateşi hasret gibi
 Eşki pür hûn serteser tuuttu cihan etrafını
 Dembedem zeyli ufukta görünen huuret gibi
 Mülkü sıhatten ikamet müddeti oldu tamam
 Görünen şimdi adem iklimine rihlet gibi
 Âlemi kevnü mekân eshabına mevtü fena
 Muktazayı hükmü tabı ve mucibi hilkat gibi
 Bu güzergâhı fena sahnında ummidi baka
 Eylemek fikri muhal ve batıl emniyet gibi
 Verse ger devran zimamın kabzai tedbirine
 Görmeden her giz cihanda zahmetü şiddet gibi
 Ol mirkatı Celalın payesi ihramı Mısır
 Aynı âlem görmese âlemde ol rifat gibi
 Sun'u bi hemtasına nisbet görünse nazara
 Takı kisra, Kasrı Kayser muhtasar sanat gibi
 Sanma kim desti havadis ana tesir etmeye
 Ermeye eyvanına bir rahnei âfet gibi
 Bahtın olsa sadi ekber, menzilin evci zühal
 Vermese ikbaline idbarü ya rücat gibi
 Ferkadeyne hemser ve cevzaya olsan heminan
 Asüman olsa yerin mülkü felek rütbet gibi
 Âfitabı ömrüne bir gün erer nageh küsuf
 Âleme tabân iken nurun kalır zulmet gibi
 Kavs şeklinde felekte görünen sanma hilâl
 Hasılı ömrünü bu halkın biçmeğe âlet gibi
 Ya kemarı kabzai kudrettir ehli âleme
 Atmağa tiri kazayı navüki kudret gibi
 Bezmi kiti ehlinin ya kâsei imranını
 Boşalub gâh dolduğun iş'ar eder âyet gibi
 Belki cümle heykeli eflâkü evzai nücum
 Âlemin şekli fenasin resm eder heyet gibi

Âleme beyhude bakma eyle im'anı nazar
 Sunu üstadı ezelde nazırı ibret gibi
 Her biri zerratı ekvanın lisanı hal ile
 Keşfeder sırı cihani natıkı hikmet gibi
 Meskenet halini ekber saadet bil; sakın
 Eyleme cahu celala meylü ya ragbet gibi
 Vakıf olmaz barigâhı âlemin tertibine
 Bilmeyen safı niali mesnedi izzet gibi
 Sâyi fehmi rumuzu kâinata gerçi kim
 Kühnü esrarına ermez akıl ya fikret gibi
 İlmü irfan meslekinde eyledim sâyi cemil
 Ettim erbabı himem ettikleri himmet gibi
 Keşfi esrarı hakayıkte nice çektim ana
 Etmedim ol bapda ihmalü ya gaflet gibi
 Mersadı enzarım oldu gâh evc, gâh hadid
 Cüstü cû da işler ettim harikı âdet gibi
 Mevkifi hayretten özge bir makama ermedim
 Müntehayı rahı irfan âlemi hayret gibi

KASİDE [1]

Gitti eyyamı şebap elden demi vuslat gibi
 Geldi hengâmı meşib, erdi şebi firkat gibi
 Sarsarı badi fena yıktı selâmet haymesin
 Çâk çâk etti revakın camei sıhhat gibi
 Gerdişi eflâk tayetti sicilli ömrümü
 Şol suturu mahv olub ebter kalan hüccet gibi
 Çöktü bünyadı beden, bozuldu timsali cesed
 Dir divarında yer yer mahv olan suret gibi
 Hânâmı dil yıkıldı, kalmadı taş üzre taş
 Desti cevri devr ile viran olan milket gibi

[1] Bu kasideyi Suud Yavısı Ali Emiri'nin (Mümeddat) -
 ndan almıştır.

Dikilür burcu bedenden yer yer ettikçe figan
Ah dilsüzüm dühanı göklere rayet gibi

Bir zaman idi ki bagu raga ettikçe güzer
Görünürdü her kenarı gülşeni Cennet gibi

Şimdi ol hâlâtın oldu her biri habu hayal
Âlemi rüyada idrâk olunan halet gibi

Bezimgâhı ins görsem gelür şimdi bana
Sahnı gülzarı irem bir vadii vahşet gibi

Nağmei bülbül ferah bahşı dilü canım iken
Gamfeza oldu sadayı bum pür nikbet gibi

Görmez oldum revnakı eyyamdan aynü eser
Çeşmime dünya görünür gayri mahiyet gibi

Sanurum âfakı tuttu nâra şübü fiten
Sinei süzanım içre ateşi hasret gibi

Eşki pür hun serteser tuttu cihan etrafını
Dembedem zeyli ufukta görünen halet gibi

Mülkü sıhhatte ikamet müddeti oldu tamam
Görünen şimdi adem iklimine rihlet gibi

Âlemi kevnü fesad eshabına mevtü fena
Muktazayı hükmü tabım mucibi hilkat gibi

Bu güzergâhı fena sahnında ümmidi baka
Eylemek fikri muhal ve batıl emniyet gibi

Ferkadeyne hemserü cevzaya olsan heminan
Âsüman olsa yerin mihri felek rütbet gibi

Âfitabı ömrüne nagâh erer bir gün zaval
Âleme taban iken nurun olur zulmet gibi

Kavsi resminde felekde görünen şekli hilâl
Hasılı ömrünü halkın içmeğe alet gibi

Ya kemarı kabzai kudrettir ehli âleme
Almağa tiri kazayı naveki mihnet gibi

Bezmi kiti ehlinin ya kâsei amalıdır
Eksilüb geh dolduğu iş'ar eder ayet gibi

Belki cümle heykeli eflâkü evzai nücum
Âlemin şekli fenasın resmeder heyet gibi

Her biri zerrati ekvanın lisanı hâl ile
Keşfeder sırrı cihanı natıkı hikmet gibi

Vakıf olmaz bargâhı âlemin tertibine
Bilmeyen saffı niali mesnedi izzet gibi

Tende tabın var iken sarf et maani kisbine
Olmadan biçare ten naçar ve bi takat gibi

İlmü irfan meslekinde eyledim sâyi cemil
Ettim erbabı himem ettikleri himmet gibi

Keşfi esrarı hakayıkta nice çektim ina
Etmedim ol bapda ihmalü ya gaflet gibi

Mevkifi hayretten özge bir makama ermedim
Müntehayı rahı irfan vadii hayret gibi.

KITALAR [1]

Mahv olub gitmez müruru dehr ile baki kalır
Hame ile safhai evrakta mezkûr olan

Safhai âleme ne resme levhdır kim altına
Neşf eyler bir nefeste üstüne mastur olan

Bi serü sâman gider nabudu napeyda olur
Haşmetü cahu celalı âleme mesrur olan

Habı gafletten uyan, fehmet cihanın halini
Ey zamane devletü ikbaline mağrur olan.

[1] Sehi tezkeresinden.

BİR GAZELİNDEN [2]

Ey ecel Billâh aman ver bana, kılma acele
Son nefes dîş ola şayet gözüm ol bi bedele

Yoluna harç edeyim nakdi sebat elde iken
Ki geçer fırsatı ömrü güzeran, girmez ele

Kalbi meyyalim elinden nice edem ya Rab
Göricek abı revan gibi akar her güzele

BEYİT

Köşei vahdet idi kabrin azabı olmasa
Hoş tamaşagâh idi mahşer hesabı olmasa

BEYİT

Bi hod oldum eseri semmi semendin göricek
Halim ey dil, acaba nice olan kendin göricek ?

[2] Sehi tezkeresinden.

**Kızılırmaktan kuvvet istihsali ve
ARAZİ SULANMASI HAKKINDA RAPOR**

Kızılırmaktan kuvvei muharrike hususunda istifade etmek ve bu maksatla vücade getirilecek tesisatla aynı zamanda civar araziyi de sulamak için en münasip mahal Çorum vilâyeti dahilindeki Tekke boğazı denilen bu boğaz olduğundan tedkikat için mahaline gönderdiğimiz tarafından bu boğaz üzerinde etüt yapılmıştır.

1 — Bağlı krokide gösterildiği üzere Salor köprüsü ile Hamamözü arasında uzanan Tekke boğazı 20. km. uzunluğunda 20 ilâ 250 metre genişliğinde olup 0,0025 umumî bir meyle maliktir.

Bu malumata nazaran Salor köprüsü arkasındaki ovayı su basmamak üzere boğaz müntehasına yapabileceğimiz azamî 50 metre yüksekliğinde bir bendle 50 metrelik bir irtifai sukut elde edebileceğiz. Kızılıрмаğın asgârî sarfiyatı 50 M3/Seconde olduğuna nazaran bu sukutla ancak 50X50X1000/75=33333 beygirlik bir kud-

ret istihsal edilebilir.

Bu kudretin istihsali için yapılacak vasatî 100 metre genişlik ve 50 metre temel üstü yüksekliğini haiz bir bendin masrafı ile bu takatın istihiâk edileceği yerleri ve bunlardan edilecek istifadeyi karşılaştırmak lâzımdır. Bu mukayeseyi yapmak üzere bu mevkide gerek baraj için lâzım olan esaslı etütlerin yapılması ve gerekse istihsal edilecek elektrik kuvvetinin mahal ve tarzı istimalinin tesbit edilmesi lâzımdır. Bu işle daha zivade İktisat Vekâleti elektrik işleri etüt dairesi meşgul olduğundan daha derin ve esaslı tedkikatın yapılmasına istinad ettirilecek olan ve kısmen idaremizin ihtisası haricinde bulunan bu işin bu idareye havale buyurulması muvafık olacaktır.

2 — Kuvvei muharrike istihsali için yapılacak bendin tarafından bırakılacak me hazlar vasıtasile ırmak suyunun sulamada da kullanılması hususuna gelince ;

İrmak suyundan istifade edilebilecek arazi Tekke boğazından itibaren Osmancık kazasına kadar olan sahadır. Bu saha tûlü 30 kilometre ve vasatî genişliği bir kilometre olan dar bir vadiden ibarettir. Buna nazaran sulanacak sahanın mikdarı (Kızılırmak çıkarılırsa); 2500 hektar kadardır. Bu az mikdardaki arazinin sulanması için kuvvei muharrike istihsaline yarayacak bend yapılmadığına göre bir baraj regölatör, iki mehaz ve vadinin her iki tarafına 30 km. tûlünde esas kanal ve sulama manzumesini tamamlamak üzere takriben 50 km. yedek ve hark yapılması icabetmektedir.

Bu vadinin sulanması için yapılacak tesisatın gayri iktisadî olduğu bu malumatla görüldüğü gibi vadinin civarı kısmen ormanlık ve yağış mikdarı 400 m/m ile

600 m/m arasında tehalüf ettiğinden ekilecek hububat için sun'î sulamaya pek ihtiyaç da yoktur. Esasen yapılan tetkikatta köylünün sun'î sulamayı piring zeriyesi için istediği anlaşılmıştır. Piring zeriyesi köylünün kazancı noktai nazarından her ne kadar faydalı ise de sulama tarzı itibarile civar köyleri sıtma hastalığının istilâsına sebebiyet verecektir.

Sıtma mücadele kanununun da köylerin çeltik zeriyesi sahasından aşgari 5 k3 uzakta olması kaydi vardır. Buna nazaran vadi dahilinde piring zeriyesi yapıldığı takdirde bu mntakadaki köylerin kaldırılması lâzım gelecektir.

Netice olarak vadinin sulanması için yapılacak tesisatın gayri iktisadî olduğu ve bu mntakada yağışların kâfi olması dolayisile sun'î sulamaya lüzum yoktur. [*]

[*] Bu raporun esasa tealluk etmeyen bazı kısımları dercedilmemiştir.

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

796

Saçaklıkta kilim ver
Yar elinde gülüm var
Kömür gözün sevdiğim
Senden gayri kimim var

797

Sahrada sesin aldım
Eğildim fesin aldım
İller beni zemedir
Ben ilin nesin aldım

798

Sıyrıldım indim bağa
Başım değdi yaprağa
Daha murad almadım
Girmem kara toprağa

799

Sap benden keser benden
Getmedi eser benden
Sevdan böyle kalursa
Seni kim keser benden

800

Şu dağların karına
Dayanamam zarine
Bülbüller güle hasret
Ben de nazlı yarime

801

Şu dağlar helik [1] dağlar
Yaprağı delik dağlar
Eşinden ayrılanın
Mekânı olsun dağlar

802

Şu dağların karı var
Hep illerin yarı var
Sen ağlama kömür gözlüm
Ben ağlasam yeri var

803

Şu dağlar mavuşturur
Geleni savuşturur
Yusuf Peygamber gibi
Hak bizi kavuşturur

804

Şu dağlar kıştan ağlar
Geyikler şişten ağlar
Öperken ısırışım
Al yanak dişten ağlar

805

Şu dağlar ulu dağlar
Bülbüllü sulu dağlar
Sevdiğinden ayrılan
Hem düşünür hem ağlar

[1] Ufacık taşlara Helik derler.

806

Şu dağlar satır dağlar
Yan vermiş yatır dağlar
Yeni yarden ayrılan
Hem düşünür hem ağlar

87

Şu dağlar hoş dağlar
Etrafı köşe dağlar
Vermezseniz yarimi
Donesiz taş dağlar

808

Şu derede kirazlar
Niçin meyva vermezler
Şu Çorumun kızları
Hiç içeri girmezler

809

Şu derenin alıcı
Kınalı barmak ucu
Öpülmedik kızların
Kabul olmaz orucu

810

Şu derenin armudu
Anan baban varımydı
Anam babam olsaydı
Beni burda kormuydu

811

Şu dere derin dere
Gölgesi serin dere
Yar kimse bulamamış
Bize selam göndere

812

Şu derenin yılanı
Gel dolanı dolanı
İllere meyil verüb
Bize alma yalanı

813

Şu gelen kıza benzer
Alın yıldıza benzer
Gerdanı barmak üzüm
Yüzü karpuz benzer

814

Şu iller bizim olsa
Devekte [2] üzüm olsa
Sevdiğim yar koynumda
Yastığı dizim olsa

815

Şu yazının kazları
Sürmelüdür gözleri
Hiç kaydeyi [3] bozmazlar
Şu Çorumun kızları?

816

Şu giden kimin kızı
Geymiş alı kırmızı
Bir gider bir sallanır
Almıştır aklımızı

[2] Üzüm ağacına devek derler.

[3] Tertip ve usul üzere hareket etmeğe kayde derler. (Kaide) nin muharrefidir.

823

Şam dağı şeker dağı
Eridi yürek yağı
Sinem yarin beşiği
Kollarım bağırdağı [1]

824

Şadravan kaynaşiyor
Güzeller oynaşiyor
Yavrular oynadıkça
Benim aklım şaşıyor

825

Şen olsun Çorum düzü
Helâk eyledi bizi
El ermez gözüm görmez
Gönül arzular sizi

826

Terazi mizan ile
Yar sevmek izan ile
Benimki candan amma
Seninki düzenile

827

Tekkelerden hû gelir
Lülelerden su gelir
Yalvaralım mevlaya
Elimizden ne gelir

828

Tesbülüm var şak şak [2]
Küstün isen barışak
Aramızdan dağ kalksun
İkimiz bir kavuşak

[1] Aslı (Bağır bağır.) Çocuklar beşiğe yatırıldıkta üzerinden bağlanan beze verilen isimdi.

[2] Daneleri çok iri olan tesbihlere şak şakı tesbih derler.

817

Şu daşlar gölgelenmiş
Güzeller suya inmiş
Bir öptüm bir ısırdım
Al yanak şekerlenmiş

818

Şu gözler
Sevda bekler şu gözler
Ezelden bir gün gördü
Yine o günü gözler
Aklımı baştan aldı
Âhu bakan şu gözler

819

Şu karşuki yar benim
Sızılar yaram benim
Eyyub Peygamber gibi
Pek çoktur yarem benim

820

Şu âlem dem içinde
Gözlerim kan içinde
İllere düğün bayram
Ben kaldım gam içinde

821

Şu gelen kağnimola
Tekeri çanımola
Üstündeki yigdin
Gerdanı benlimola

822

Şal kuşaktan kesesi
Kahveden gelir sesi
Dün gece nerde idin
Koynumun menevşesi

829

Taze hıyar masıra
Gediyom yolunsıra
Yüzüne diyemiyom
Ölüyom ardınsıra

830

Tüfengim atılmıyor
Bahalı satılmıyor
Geceler on beş saat
Yalnız yatılmıyor

831

Terleyüb soyunursun
İllere ögünürsün
Gün ola zaman ola
Vah deyü döğünürsün

832

Tudum karşıma geldi
Aklım başıma geldi
Siz çekilin camiler
Kiblem karşıma geldi

833

Tesbihim var mercandan
Kahve içtim fincandan
Ne doydum ne osandım
Senin gibi bir candan

834

Tokattan Turna gelür
Ağlama yine gelür
Şu gözümün yaşına
Kâfirler dine gelir

835

Tokat bir dağ içinde
Gülü bardak içinde
Küçükten yar sevenin
Yüreği yağ içinde

836

Tokat yolu döşeme
Hacılar gider Şama
Koynundaki narmıdır
Yoksa yavrum şememe

837

Tokada varmadın mı
Şeftalü almadın mı
İtin köpeğin kızı
Sen cahil olmadın mı

838

Tokat yolu kaldırım
Düştüm beni kaldırım
Şu cahil yarım için
Gelin beni öldürün

839

Tokadın bacaları
Uzundur geceleri
Yari bana verseler
Şu cuma geceleri

840

Tandırım hebab oldu
Ciğerim kebab oldu
Ben yare kavuşurdum
Bir düşman sebep oldu

841

Topluları hep candan
Yari severim candan
Öldürürse öldürsün
Bende geçtim bu candan

842

Tasa çaldım yoğurdu
Seni kimler doğurdu
Seni doğuran ana
Bal ile mi yoğurdu

843

Tavuğum var tepeli
Kulakları küpeli
Bana evlen diyorlar
Şimdi kızlar şüpele

844

Tavuğum kişe kişe
Başında mor menevşe
İl için kuyu kazan
Belki kedisi düşe

845

Uzunu boy ederler
Kısayı yan ederler
Orta boyun üstüne
Günde bir kan ederler

846

Üzümün asmasıdır
İstanbul basmasıdır
Hem salınır hem gezer
Şu kimin yosmasıdır

847

Vardım pınar başına
Başım koydum daşına
Ninesi kurban olsun
Kızının oynaşına

848

Vay bana vaylar bana
Yıl oldu aylar bana
Susadım su içmeye
Su vermez çaylar bana

849

Vesvese vesvese
Aldı beni vesvese
Bazı fes tunus olur
Hiç benzemez fes fese

850

Yemenim aldan iyi
Bulaman benden eyi
Ben birini bulurum
Kölesi senden eyi

851

Yemenim allı idi
Ortası dallı idi
Bu senin edeceğin
Ezelden belli idi

852

Yemenim yele yele
Ben düştüm gurbet ile
Yedi yağlık çürüttüm
Göz yaşın sile sile

Derleyen: Eşref ERTEKİN

DESTANI ÖMER PAŞA [1]

Şevketli efendim tepti gazaye
Dest urup hançeri uryanımız var
El kaldırub yüz döndürüb Hudaye
Gör imdi bir yüce seyranımız var

Vezir vüzeralar bezme derildi
Babı hümayunda şûra kuruldu
Süleyman paşa mahal göründü
Kâtibi yazmıştır fermanımız var

Çün Süleyman paşa geldi lisane
Dedi vasıl olmadı lutfu ihsane
Ferman gitti Kürdüstane Keşane
Bugün cenk günüdür harmanımız var

Böyle bir kahreman geldi cihane
Yelken açup daldı bahri ummane
Azmi rah eyledi eflaktan yane
Keştü güzâr edüp devranımız var

Azmedüb yer göğe çekti oraya
Askeri islâmı döktü karaya
Yer göğü fethedüb çekti seraya
Dedi gelün beyler divanımız var

Şevketli buyurdu vezir vüzeran
Ömer paşa gayet fende hezaran
Canibi eflaka gönder yazaran
Süleyman paşaya imdadımız var

Ömer paşa dedi hele bir varam
Dercedüb askeri başıma derem
Aduyu ekberin ahvalin görem
Padişah uğruna bir canımız var

Ömer paşa derki sökün eyledim
Bükreş tarafına akın eyledim
Nice irakları yakın eyledim
Nemse sınırına meydanımız var

Mehmed paşa dedi hele bakayım
Uğradığım şehri yakub yıkayım
Moskof sınırına bir taş dikeyim
Ömer paşa gibi serdarımız var

Kerim paşa derki baltacılarım
Dinlemeyüz böyle şalkacılarım
Vasfedeyim çölde çarhacılarım
Kırk bin arap atlı süvarimiz var

Bükreş beyi derki geliyor ancak
Gözüme göründü bir yeşil sancak
Dercedüb askeri urun deyincek
Yolumuz bağladın divanımız var

[1] Bu destan kendi hususî kitaplarım arasında bulunan 14 sahifeli eski bir cönkten yazıldı. Bu cönk'ün imlası çok hatalı olduğu gibi yazısı da okunmayacak derecede karışıktır. Yanlış olan yerleri varsa bilgin okuyucularımız lütfen düzeltmelerini dileriz.

Ömer paşa derki akub çağladım
Bükreş dağlarını mekân eyledim
Beş yüzünün bir demde kolun
bağladım
Üç beş mekârede urganımız var

Kâfir beyi derki oluptu ferman
Bükreş beylerinde kalmadı derman
Haraca razı olup dedi el eman
İçimizde bir kaç murdarımız var

Ömer paşa derki girin Bükreşe
Gökteki melekler kılsun temaşa
Böyle cenk olmadı âlemde haşa
Cinsini kırmağa daranımız var

Kâfir beyi derki toplar atıldı
İki asker bir birine katıldı
Felek beni ne günlere yetirdi
Âsümane çıkar feryadımız var

Ömer paşa derki koptu velvele
Askeri islâmım gelmiyor dile
Emiri efradı hipisi bile
Bin beşyüz istibdal merdanımız var

Arslan Ömer paşa bindi atına
Mehmed paşa ol dem geldi katına
Halil İbrahimin ziyaretine
Dokuz kınalı koç kurbanımız var

Bize imdad geldi Hazreti Haktan
Ki bunca âlemi var etti yoktan
Resûlüne âyet indirdi gökten
Bu kadar hafızı kur'anımız var

Mehmed paşa bir gün veda eyledi
Dahi hem serini feda eyledi
Altıncı alaya nida eyledi
Kıraluva şehrine revanımız var

Ömer paşa derki yolunuz irak
Eslatina şehrinde üç gün oturak
Cirin kıralovaya toplar atarak
Çifte kumbaralı havanımız var

Toplar atub azmedindi ol yanı
Kendine bend etti bütün cihani
İstikbale çıktı habresub [2] yanı
Kıralova şehrine mihmanımız var

(Yetimim) aslı Rumili belde
Sıyrıldı kalmadı gözümde perde
Eş'ar eyledim fani dünyade
Haşredek söylensün destanımız var

[2] Burası okunmamıştır. Olduğu gibi yazıldı.

YETİMİN DİĞER BİR DESTANI [1]

Nazr kıldım şemsü mahe
Bütün dünyayı zaptetmiş
Zıyası âlemi tutmuş
Arşü semayı zaptetmiş

Bak şu hakkın hikmetine
Hızır da bindi atına
İsâ çıktı gök katına
Hünkâr Konyayı zaptetmiş

Şeytan lain Hakka ası
Her dem biz tutalım yası
Yer yüzünün Halifesi
Bayi gedasın zaptetmiş

Çileyi çekmekte (Yetim)
Bu cihanda yok akranım
Fatiha sûresi Hamim
Bütün imlayı zaptetmiş

[1] Bu manzume dahi Ömer paşa des-
tanına bitişik olarak aynı öönte yazılı ve
aynı şaire ait olduğundan yazılaştır.

Çorumlu : ayın mevelerinden *Türkmen Kızı*

Handwritten musical notation for the song "Türkmen Kızı". The notation is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The lyrics are: "sa. a. 1 lar bey ben bir mi zi so. a. din bi zi tar me mi zi a man ay su ya man ay su Ley. Li Ley Li ya man ay su gi ke... la man dağ lar be si na sen sul tar ya man ay su ya man ay su Ley. Li Ley Li taran ay su".

Türkmen Kızı Figürlerinden
(İnek sağar)

Türkmen Kızı Figürlerinden
(Un eliyor)

Türkmen Kızı Figürlerinden
(Kirman eğerir)

Türkmen Kızı Figürlerinden
(Jack sağar)

Ormanlık ve Civarını Gösteren
Harita

Şif. 5 11.800.000

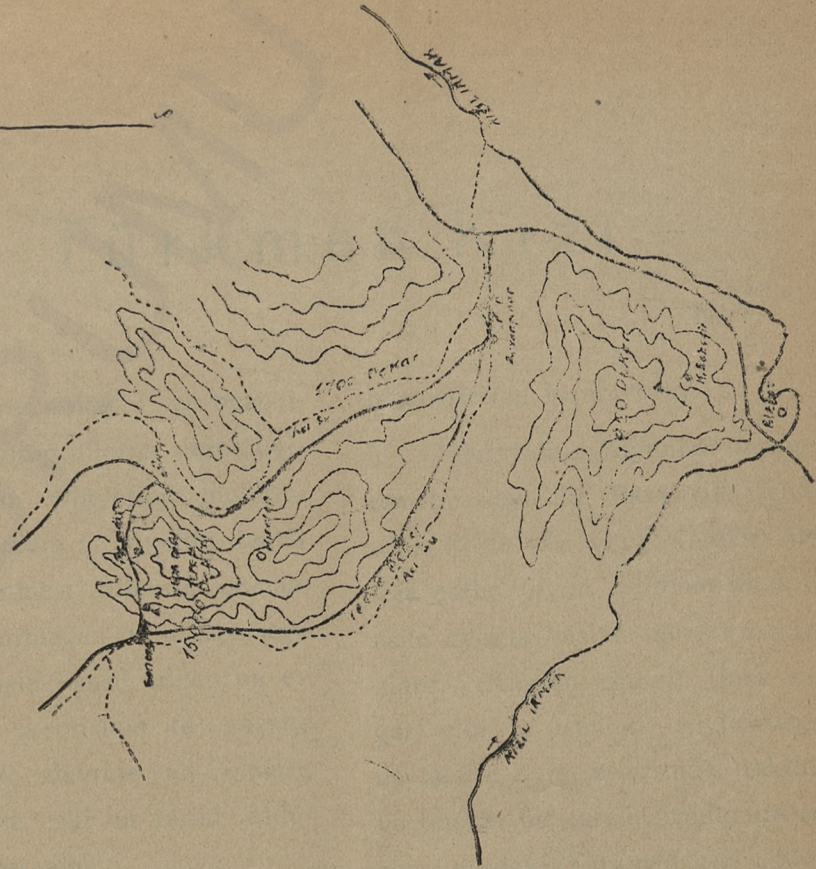
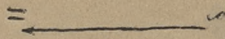

Yazısı Çorumlu sayı 19 ve 20 inci de

Sulama suyu alanları
Jebel Sarpulu Sulama Alanı

Yazısı Çorumlu Sayı 21, sahife 3. de

Türkmen Kızı

N. T.

Güfte ve notasını ve bazı figürlerinin fotoğraflarını dercettiğimiz bu oyun Vilâyetimiz muhitindeki eski kadın iş hayatını tasvir ve temsil etmesi itibarile önemle üzerinde durmağa ve incelenmeğe değer. Dansla temsil edilen bu ev işlerinden ekserisinin ta göçebe ve çobanlık devrine ait olması, oyunun, çok eski bir tarihi olduğuna delâlet eder.

Oyunun burada yalnız basit bir tarifi yapılacaktır. Figürlerinin tesbiti vesair hususiyetlerinin tebarüz ettirilmesini ihtisas sahiplerinin

himmetlerine bırakıyoruz.

Oyun yalnız Bayanlar tarafından bir veya iki Bayan ile oynanılır. Beste saz veya tanbur ile icra edilir. Oyun güftenin ilk kıtasile ayakta başlar. müteakıp kıtalarda (Kirman eğirir), (İnek sağar) gibi iş isimleri söylendikçe bu işlerin oyun esnesinde taklidi ve temsili bir tarzda canlandırılır. son kıtadaki (Türkmen kızı çayırda gezer) mısraına gelince oyuncu ayakta (inci dizme) taklidini tarzı mahsusla gezerek ve oynayarak yapar. Oyun hitam bulur.

Çorum Türkmen kızı oyunu güftesi

Türkmen kızı Türkmen kızı
Sen allar g y ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gülü topla ben nergizi
Leyli leyli yandım Ayşu.

Türkmen kızı inek sağar
Uzun saçı yere değer
Sevsin diye boyun eğer
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı süt pişirir
Sütün köpüğün taşırır
Görenin aklın şaşırır
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı un eliyor
On parmağın kınalıyor
Öpsün diye dönüyor
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı hamur yağurur
Hamuru teknede çevirir
Yıld bir oğlan doğurur
Leyli leyli Türkmen kızı

Türkmen kızı erişte keser
Ur pıçağı ince doğra
Hem pilavlık hem çorbalık
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı yün tarıyor
Yitirmiş yarin arıyor
Yarini iller sarıyor
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı tezgâh tokur
Ur kiliti sıkça toku
Hem heybelik, hem torbalık
Leyli leyli yandım Ayşu

Türkmen kızı kirman eğirir
Süyümünü yandan verir
Hem eğirir hem çevirir
Leyli leyli Türkmen kızı

Türkmen kızı çayda gezer
Çay kumundan inci dizer
Bir elinde bade süzer
Leyli leyli yandım Ayşu

Bibliyografya

Danışmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı 21 inci sayıda—

Kim eger İsa ile Meryem yüzün
Pest çevirdiler ola anlar gözün
Bana hismeyledi benzer mesih
Ki bu kız söyler bunca kabih
Şöylekim ben dinimden dönmezem
Yürü var git ben öğüdün almazam

Andan Efrumiye etti yarın Me-
lik seni poğazından asar murdar
ölürsün dedi çıktı. Yürüyü verdi.
Melike gelüb etti. Ey Server! Zin-
har ol laine aman verme kim ı-
lahı kabil değıldir dedi. Melik etti
Biraz sabreyle, biz anın hakkından
geliriz dedi. Andan Efrumiye ken-
di haymesine geldi. Ol gece geçti.
Erte oldu. Melik buyurdu! Gazi-
ler atlandılar. Kaleden yana yürü-
düler. Bu yana Nastorda kullarile
seray damına çıktılar. Gaziler kal-
ayı çevirip yine cenge durdular.
Yankuniye kâfirleri yine çok müs-
lüman şehid ettiler. Melik kakıdı.
Ol 9000 esiri getirüb kal'aya kar-
şı kırdılar. Kâfirler bu hali görüb
fiğan kıldılar. Ol kal'ada 1700
müslüman tutsak olmuştu. Nastor

lain anları getirdüb burçtan aşağı
asa kodular. Müslümanlar ani gö-
rüb ağlaştılar. Melik buyurdu. Tez
şeddadı getirdüler. Melik ana etti.
Gel müslüman ol seni yerine yine
bey dikeyim dedi. Çare olmadı.
Melik buyurdu! Darağacı diküb
Şeddadı ayağından asa kodular.
Belki korka imana gele deyü, çare
olmadı. Sögmege başladı. An-
dan Melik buyurdu. Kâfirlere karşı
oka tuttular. Evvel okla kızı Ef-
rumiye gaza niyetine deyüb urdu.
Şeddada ol kadar urdularki Şed-
dadın teni kipriye dönüb kalbur
delik delik oldu. Ol murdar lain
canı cehenneme ısmarladı. Bu ya-
na Nastor anı gördükim dahi yü-
reği titredi buyurdu! Baru üstün-
de müslümanlara ok atmağa baş-
ladılar. Çün gece oldu. Geri dön-
düler. Barigâha geldiler. Çeriye
yokladılar. 1000 kimse şehid ol-
muş. Melik buyurdu. Şühedayı cem
edüb namazların kıldılar. Andan
kal'a fethin tedbire başladılar. Ar-

toki ey server senin yarın inşaallah bu kal'ayı alırız derken kal'ada beşaret çalındı. Yahya [1] bir yerde pusuya girmiş idi. Nağâh bir kişi haber getirdikim rumbandan ve çerkesten ve firenkten ve Kastamonu haddinden ve Bolu kenarından ve Canik ve Samsun haddinden yetmiş iki milletten çerice olmuş Nastora yardıma gelirler dedi. Andan ben ol kişiye sordumki ya sen kande gidersin? Ettikim mamuriye [2] tarafına giderimki haber edem. Melik şeddadı öldürdü ve kaytalı tepeledi. Varam kaytalın oğlu baytaloşa haber edem. Mamuriye çerisin cem edüb Nastora yardıma geleler dedi. Çun bu sözü eşittim. kolaylandım. Kulağı tözüne şöyle bir yumruk vurdumki senin himmetinle beyni dağıldı geberdi. İşte hizmetine geldim dedi. Melik bu haberi eşidüb etti! Nauzübillah bu çeri bir yere gelirse kâfirler yine kuvvet tutarlar. Bir çare kılmak gerekki, bu kal'ayı harap kılavız, kâfir çerisi erişmeden dedi. Ahmed serkis [3] etti ey serveri gaziyan yarın çeri atlansun. cenge meşgul olsunlar

[1] İslam ordusu istihbarat şefi.

[2] Ankara.

[3] Mühtedi sabık bir ermeni çete reisi isimleri geçen zatların hüviyeti hakkında yazı sonunda izahat verilecektir.

çun gece ola biz kaleyi alavız dedi. Melik, Ahmedin tedbirin pesent edüb çun sabah oldu. Namaz kıldılar, çeri kale üstüne varub cenge durdular. Ahmed haymesinde oturub bir name yazdı, Kumî dilince. Evvel metâbu name bendenki serkisim senin katindenki, Nastorsun şöyle bilkim ben ettigim işlere peşiman oldum. Dilerimki gerisizin katınıza varam. Anın için kim, Melik beni mahalle almadı. Gözüne göstermedi. Ve andan sonra ammim kaytalı ve Şeddadı öldürdü. Benim gönlüm bunlardan ürktü. Dilerimki bu gece Melikin başın kesem, dahi senin katına iletem, eğer böyle edersem benim günahım yüzüme vurmayasın. İmdi name sana varınca, tez cevap yazub bildiresin. Ben dahi iş üstüne olam dedi derhal atlandı. Cenk yerine geldi. Tirkeşinden bir ok çıkardı. Okun demürünü gederüb nameyi oka bağladı. ve oku kale içine attı. Çun oku bulub Nastora getirdiler. Nastor nameyi okuyub ahvali bilüb sevndi. Buyurdu! tez cevap yazdılarki: Ey serkis sen bilürsinki, salip haktır, Melik bir cazudur, Kaytal ve Şeddat gibi beyleri öldü. İmdi gerektirki merdane olub Melikin başın kesüb benim katıma getiresün. Mamuriyeyi

sana verem, ve dahi Rumun seraskeri kılam, elbir edüb bu cazuları aradan götürvüz ve dahi kendi kızım Masiye banoyu sana verem. Deyü nameyi yazub ok ile attılar. Ahmed askerden irak yerde dururdu. çun name gelüb yanına düştü. Ahmed nameyi alub Melike getirdi. Bu yana kâfirlerin gönlü hoş oldu. Çun gece oldu. kâfirler Melikin elinden ve şerrinden kurtuluruz deyü sevinirler idi. Bu yana gaziler karargâha gelüb oturdular. Melik Ahmade etti. Nastor ile neyledin dedi. Ahmed Melike tedbiri tedariki bildirdi. Melik Ahmade tahsin eyledi. Çun dün buçuğu [4] oldu Ahmed gazilere buyurdu. Kavgayı kalebe ettiler. Bu yana kâfirler burç üstünde hazır dururlar idi. Kavgayı işidüb sevin-diler. Ahmed Melikin başın kesmiştir deyü. Bu yana Ahmed bir nice server beş yüz gazile süvar olub kaçarak çeri arasından çıkub kale kapusuna erdiler. Ahmed Rum dilince çağırdıkim kapuyu açın, benim Ahmed Serkis, Melik gazinin başın getirdim. Bir kaç cazular bana kastettiler. Bana medet kılınız deyünce Nastor buyurdu, kapuyu açtılar. Gaziler içeri girdiler. Nastor atlandı, saraydan taşra çıktıkim

[4] Gece yarısı.

serkisi istikbal ede. Melik çun kaleye girdi Yüz kadar gazi ile. Kılıç çeküb kapucuları kırdılar. Melik serverlerle saray kapusuna gelüb Nastora eriştiler. Çun Nastor serverleri görüb etti ya serkis ben bu rukbanlara çok mal verdimki senin günahın bağışladılar. kani Melikin başıki, oda yakam dedi. Melik hemen bir nâra vurub ettiki ya Nastor başımı bile getirdim. Deyüb kendüyü bildirince Nastor ol dem neye uğradığın bildi. Aklı başından gitti, çünkü aklı başına geldi. Melik dahi eşidüb etti ey Nastor imana gel yohsa başını keserim dedi. Lain bire koman bu cazuyu deyüb kullarına çağırdı, tez bunu öldürün dedi. Melik gördükim ıslahı kabil değildir. Bir tiğ şöyle urduki iger kaşına degin ikipare kıldı. Kâfirin canı cehenneme erdi. Kâfirler bu hali görüb bir gezden cenge durdular. Taşradaki müslümanlar dahi kaleye girüb akşamadek cenk ettiler. Ol gece ve ertesi gün dahi kâfirler kılinc urdular. Ahir kâfirler aman dilediler. İmana gelmeğe razı oldular. Andan sonra melik buyurdu, aman verdiler andan Melik Nastor sarayına girdi, gördükim bir kaleye benzer. Andan buyurdu Nastorun hazinesin açtılar. Malını

gazilere bahsettiler. Ol halde iken şehri harşeneden [1] iki kasıt gelüb Melik Danişmende muştuladım, oğlunuz vücude geldi deyü. Melik etti, adı Gazi bey olsun. Cümle serverler ve gaziler şad oldular. ve kasıtlara hayli in'am ve ihsanlar eyledi. Bundan sonra Melik yüz yük mal (dökiye) kalesine gönderdi. [2] Abdurrahman ol hazineyi alub revan oldu gitmekte. Bu yana Melik, Nastor barigâhında karar etti. Bir gece Rumiler tedbir ettilerki, Melike ve gazilere ziyafet edüb zehirliyeler. Nastorun bir hilekâr veziri var idi. Adına Kirekös derler idi. Melik katına gelüb hizmet kıldı. Ettikim ya Melikizzaman dileriz bu gece gazilere konakluk edevüz. Melik etti maslahattır. Kirekös vezir durdu makamına vardı. Zehir tedarik etti. Bu kerre Melik düşünde gördükim Resulullah saraya gelmiş, saray içi nur ile dolmuş, Sahabeigüzin çevresinde dururlar. Melik ol dem münacata başladı, arzıhacet eyledi.

[1] Amasya.

[2] Tokat.

Ol dem gördü uykuda gözü
Ol Muhammed Mustafa gökcek yüzü
Yüz yirmi dört bin Peygamberi
Üç yüz on üç mürselin serveri
Getürmüş nurdan alemlerki yüce
Ne diyemki anın vafını nice
Başları ayyuka çıkmış zerrini
Yazılı Nasrun Minallah ayeti
Âlemi baştan başa nur eyledi
Hep yıkılmış yeri mamur eyledi
Gördü Melik ol Nebiler şahını
Din imaa herdü âlem mahını
Yüz yere sürüb önünde ağladı
Kâfir elinden şikâyet eyledi
Der Resul ana kayurma yeme gam
Göresin Kerim nice kılur kerem

Andan sonra Resul hazreti buyurdükim ya Melik Danişmend biz senden razıyüz, Tanrı sizden razıdır. Din yolunda taksirlik etmedin. İmdi tez dur bu makamdan taşra çık kim Haktaalâ bu şehre hışmeyledi. Gerekirki bu diyar bu şehir ve bu saraylar harap olur. Zira bu kâfirler dini islamdan rücu edüb murtat olub sana kastettilerki zehir vereler. Haktaalâ bu kâfirlere hışmetti. Gerekirki bu kâfirleri kahreyleye de i. Melik bu heybetten uyandı. Şehir ve saray debrenmeye başladı. Derhal Melik durdu. donun geydi, nida ettirdi. Tez durun taşra çıkınki bu şehir

harap olusar dedi. Ve cemi eşyaların ve esvapların kaldırdılar hiç kimse kalmayub taşra çıktılar. Kudreti ilâhi birle ol gece karanlu gece idi. Halk birbirinin göremezdi Kirekös Rumilere çağırıkim siz bir kez durun, bunlar getsünlerki şehir kapusun bağlaruz. Anları bir daha şehre komuyalım. Bu hevesle kâfirler şehirde kaldılar, müslümanlar taşra çıktılar. Çün saher vakti oldu. Yer debrenmege başladı. kâfirlerin başına bir tarraka koptukim kâfirlerin feryat ve figanı asümana çıktı. Nastorun sarayı temamet aşağı geçti. İçinde ne kadar kâfir varsa helâk oldu. Kıyamet kâfirlerin başına koptu. Nagâh bir tarraka dahi oldu şehrin cümlesi yere geçti. Cümle kâfirler helâk oldular. Çün erte oldu, göz gözü gördü. Gaziler gördülerkim şehrin deyri ve divarı cümle yıkılmış harap olmuş. Raviler şöyle rivayet ederlerki: Kırk gün kırk gece ol şehre hışım yağmuru yağdı, taşları dahi turap oldu. Üstüne sel gelüb kum ilâve etti. Nice bin kâfir yer altında kaldılar. Melik ol hışımı gö-

rüb geçüb Süleyman rıbatına erdi. Ol yerlerde olan kavim Melik katına gelüb müslüman oldular. Melik buyurdu. Ol yerleri imaret kıldılar. Ol mağaralariki kâfirler Nastor ve Şeddat hükmile örtmüşlerdi Müslümanlar bulmayalar deyü. Ol mağaraları bulup açtılar. Gümüş toprağı çıkardılar. Zira ol gümüş kavmi gördülerki, dünya Melike yüz tuttu. Padişah oldu. Nastor ve Şeddadın devri döndü. Yeni müslüman olanlar gelüb Melike gösterdiler. Melik buyurdu. Ol mağaraları açub gümüş toprağı çıkarub işe meşgul oldular. Hergün ol yerden iki batman gümüş Melik hazinesine alurlar idi. Melik dahi gazilere bahşeder idi. Çünki gaziler Süleyman rıbatına geldiler. şimdi ana gümüş şehri derler. Andan sonra gördülerkim ol hışım yağmuru sakın oldu. Cümle gaziler, Melik katına gelüb hizmetine durdular. Bu zelzeleye ve şehrin harap olmasiea sebep ne idi dediler. Melik etti. Ol geceki ben Nastor sarayında yatardım. Düşümde Hazreti Resulü gördüm. Bana emrettiki bu şehrin kavmi asidir, se-

nin başına kasteddiler. Hak taala anlara hismeyledi. Bu şehri yere geçirüb kavmi helâk eylese gerektir dedi. Ol şehir kavmi asi ve mücrim oldukları için bu şehre

Cürüm deyü ad verdiler. Çün Melik bu ahvali yaranlara haber verdi Gaziler Melike dua eylediler. Ol şehrin kavmine Cürümlü dediler[1]

—Sonu Var—

[1] Melik Ahmed Gazi bey Kastamonu fırkasını fena halde perişan ederek Nikonya (Çorum) kalesini fetih ve beyi olan Nastorn, Serkis Ahmed vasıtasile derdest ve esir etmekle Nikonya livasını türkmenlerin (Alayontlu) neslinden teşe'ub eden meşhur (Çorumlu) oymağı reisi İlyas beye tevcih ettikten sonra Amasya tarihi cilt 2. sahife 286. metni. Çorumlu oymağı Nikonya şehrinde tevattun ettikleri münasebetle Nikonya şehri (Çorumlu) demekle meşhur olmuştu.

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 2 SAYI : 23

1 HAZİRAN 1940

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası